

Obsah

1. Úvodem—9
  - 1.1 Mluvený jazyk kolem nás—9
  - 1.2 Poznámka k práci s přepisem mluvených projevů—13

2. Mluvení a psaní – konstanty a proměnné mezilidské komunikace—19
  - 2.1 Mluvenost a psanost v pojetí sémiotiky kultury a lingvistiky—19
    - 2.1.1 Mluvení a psaní jako dvě rozdílné kulturní techniky a sociální aktivity—20
    - 2.1.2 Mluvení a psaní jako dva jazyky, resp. dva existenční módy jazyka—26
  - 2.2 Lingvistické charakteristiky obou modů—32
  - 2.3 Mluvenost a psanost mediální a konceptuální—37

3. Mluvenost a psanost a specifická jazyková situace češtiny—41
  - 3.1 Česká jazyková situace a teorie diglosie—41
  - 3.2 Distribuce jazykových variet: situace v psaném jazyce—46

4. Kontexty a situace mluveného projevu—61
  - 4.1 Žánry mluvené komunikace—61
  - 4.2 Mluvené projevy a komunikační situace—66
    - 4.2.1 Komunikační situace soukromé—67
    - 4.2.2 Komunikační situace veřejné—69
      - 4.2.2.1 Veřejné situace formální—71
      - 4.2.2.2 Veřejné situace neformální—73
    - 4.2.3 Role vzdělání a profese—78
      - 4.2.3.1 Výchova a vzdělání—78
      - 4.2.3.2 Profese—79
  - 4.3 Zdvořilost a konverzace (v různých situacích)—83
    - 4.3.1 Konverzace jako typ dialogu—86
    - 4.3.2 Konverzace jako složka asymetrických institucionálních dialogů—91

- 4.3.3 Zdvořilost/nezdvořilost v komunikaci politiků—94
- 4.3.4 Nezdvřilost v asymetrickém institucionálním dialogu—96
- 4.3.5 Zdvořilost (či spíše nezdvřilost) a vulgarismy, „sprostá slova“—97

- 5. Indexovost promluv a identita mluvčích—103
  - 5.1 Indexovost—103
    - 5.1.1 Materiál a metoda—104
    - 5.1.2 Situační indexy—105
    - 5.1.3 Další druhy indexů—113
  - 5.2 Řeč a konstrukce identity mluvčích (v narativním interview)—115

- 6. Výstavba mluvených projevů, jejich členění a syntax—129
  - 6.1 Segmentace mluveného projevu, výstavba textu—131
    - 6.1.1 Výstavba a členění neformálního dialogu v privátním prostředí—131
    - 6.1.2 Výstavba a členění moderovaného mediálního dialogu (televizní debata)—136
    - 6.1.3 Rámcové části dialogů (začátky a konce)—144
    - 6.1.4 Citování a reprodukování (na příkladu mediálního dialogu)—149
    - 6.1.5 Členicí signály v dialogu—152
  - 6.2 Syntax mluvených výpovědí (se zaměřením na vsuvky a vedlejší sdělení v mluvených projevech)—153
    - 6.2.1 Syntax mluvených výpovědí (obecná charakteristika)—153
    - 6.2.2 Vsuvky—158
      - 6.2.2.1 Vsuvka v autentických mluvených projevech—158
      - 6.2.2.2 Vsuvky vytvářející vedlejší promluvovou linii ve vyprávění—167

- 7. Tvarosloví a výslovnost mluvené češtiny—173
  - 7.1 Tvarová specifičnost mluvené češtiny a jazykový management—173
    - 7.1.1 Tvar *bychom*: *Abychom nebyli smutní a byli jsme taky trochu veselí*—176
    - 7.1.2 Tvar *bysem*: *Chtěla bysem se zdokonalit ve svém projevu*—182
    - 7.1.3 Tvary *bys* a *byste*: *abys byla veselá, kdyby jsi se pousmála, to by jsi mě potěšila*—184
    - 7.1.4 Shoda s neutry v plurálu: *Pravidla by se měly dodržovat*—186
    - 7.1.5 Instrumentál zakončený *-ama*: *S králama, s králema? S několika králi!*—192
    - 7.1.6 Několik dalších jevů pronikajících do veřejných projevů—196
      - 7.1.6.1 Slovesná flexe: tvary *řek bych, jedem, chtěj, pracuju, pracujou* aj.—197
      - 7.1.6.2 Adjektivní flexe—203

7.1.6.3 Zájmena—204

7.2 Výslovnost—206

8. Neverbální prostředky a mluvená komunikace—211

8.1 Tělesné postoje, gesta a pohledy v komunikaci—211

8.1.1 Materiál—212

8.1.2 Dynamika participačního rámce—213

8.1.3 Interakční funkce pohledu—215

8.1.4 Ukazovací gesta—220

8.1.5 Zobrazovací a konceptuální gesta—226

8.2 Prozódie a projektivita—232

8.2.1 Střídání replik v rozhovoru—233

8.2.2 Role melodie při střídání replik—235

8.2.3 Role tempa a hlasitosti při střídání replik—244

9. Mluvená čeština v různých podobách mediálního dialogu—253

9.1 Vyjednávání identit v mediální interakci—253

9.1.1 Vyjednávání identit v přirozeném dialogu
a v mediálním politickém interview—256

9.1.2 Divák a konstrukce jeho identity v politických debatách—258

9.1.3 Vyjednávání identit mluvčích v partnerském
rozhovoru a v talk show—264

9.1.3.1 Přijetí aktu ohrožujícího tvář a uznání výtky—273

9.1.3.2 Odmítnutí aktu ohrožujícího tvář a moderátorovo
vyjednávání oprávněnosti nařčení—274

9.1.3.3 Členění konstruované identity a hledání symetrické
komunikační pozice—275

9.1.3.4 Rezignace hosta a přijetí konstruované identity—276

9.2 Jazyk médií a jeho konverzacionalizace—279

9.2.1 Konverzacionalizace jako projev demokratizace diskurzu—280

9.2.2 Konverzacionalizace v českých médiích—282

9.2.3 Veřejnost a privátnost mediální komunikace—286

9.2.4 Spisovnost a nespisovnost v zábavných pořadech—289

10. Mediální dialogy – psaná podoba na pozadí mluvené—311

10.1 Průnik rysů mluvenosti do norem psaní—311

10.1.1 Pořad *Na plovárně* a jeho knižní podoba—312

10.1.2 Pořad *Krásný ztráty* a jeho knižní podoba—316

10.1.3 Pořad *Uvolněte se, prosím* a jeho knižní podoba—319

10.2 Kolokvializace a konverzacionalizace: novinová a časopisecká
interview mezi psaností a mluveností—323

- 10.2.1 Identita mluvčího/pisatele a volba kódu v české jazykové situaci—323
- 10.2.2 Kolokvializace v interview: obecná čeština, nespisovné prostředky—328
  - 10.2.2.1 Hláskosloví, tvarosloví, slovní zásoba—328
  - 10.2.2.2 Přenos mluvené syntaxe do psaného textu—336
- 10.2.3 Kódové a stylové předstírání (mystifikace)—339
- 10.2.4 Od kolokvializace veřejného (zvláště mediálního) diskurzu k jeho konverzacionalizaci—343

- 11. Mluvená čeština v krásné literatuře—349
  - 11.1 Mluvená čeština v některých současných uměleckých textech—349
    - 11.1.1 Próza—350
    - 11.1.2 Poezie—360
    - 11.1.3 Drama—367
    - 11.1.4 Komiks—377
  - 11.2 Beletrie: prostor pro spisovnost i nespisovnost—383

- 12. Mluvená čeština v zrcadle „psané konverzace“ na chatu—393
  - 12.1 Hláskosloví a grafematika—395
  - 12.2 Hláskosloví a tvarosloví—396
  - 12.3 Tvarosloví—399
  - 12.4 Slovní zásoba—401
  - 12.5 Syntax—404

- 13. Postoje k jazyku: výzkumy a interpretace—409
  - 13.1 Výzkum postojů v humanitních vědách a v české a světové lingvistice—409
  - 13.2 Výzkum jazykových postojů anketami—412
  - 13.3 Postoje k regionální variantnosti—414
  - 13.4 Shrnutí a interpretace postojů k regionální variantnosti—416
  - 13.5 Postoje k stylistické variantnosti—418
  - 13.6 Shrnutí postojů k stylistické variantnosti—424

- 14. Mluvená čeština v prostředí školy: žákovské rozhovory—437

- 15. Závěr—449

- Literatura—455
- Summary—475
- Jmenný rejstřík—481
- Věcný rejstřík—485